

Sygn. akt **III AUa 684/17**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Goss-Kokot

Sędziowie: SSA Jolanta Cierpiał

SSA Katarzyna Schönhof-Wilkans (spr.)

Protokolant: st. sekr. sądowy Krystyna Kałużna

po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 2018 r. w Poznaniu

sprawy **J. D.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 15 maja 2017 r. sygn. akt IV U 3278/13

1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie,
2. przyznaje radcy prawnemu E. Z. - ze Skarbu Państwa - Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu kwotę 120 zł, podwyższoną o kwotę podatku od towarów i usług, tytułem pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

SSA Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Dorota Goss-Kokot	SSA Jolanta Cierpiał
--------------------------------	-----------------------	----------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 11.09.2013 r. znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił **J. D.** prawa do renty rodzinnej po zmarłej (w dniu 04.03.2012 r.) matce H. S.. W uzasadnieniu podał, że komisja lekarska orzeczeniem z dnia 30.07.2013 r. ustaliła, iż wnioskodawczyni jest całkowicie niezdolna do pracy od 01.10.2003 r. do 31.07.2014 r., jednakże całkowita niezdolność do pracy nie powstała w żadnym z okresów przewidzianych w art. 68 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w tym przed ukończeniem (...) roku życia.

W odwołaniu od powyższej decyzji wnioskodawczyni J. D. wniosła o jej zmianę poprzez przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce podnosząc, że jej niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem (...) roku życia. Domagała się także zasądzenia od strony pozwanej na rzecz odwołującej kosztów postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu odwołania wskazała, że całkowitą niezdolność do pracy potwierdza dokumentacja

medyczna, w szczególności zaświadczenie lekarskie z (...) Ośrodka (...) w Ś., wystawione przez lekarza ortopedę i chirurga urazowego R. S.. Lekarz ten był jej lekarzem prowadzącym, który dokonał rozpoznania schorzenia przed (...) rokiem życia. Odwołująca powołała się przy tym na orzeczoną niepełnosprawność, która ma charakter stały i datowana jest od(...) roku życia.

Sąd Okręgowy – Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 15 maja 2017 r. (sygn. akt: IV U 3278/13) zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 11.09.2013 r. znak (...) - (...) w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni J. D. prawo do renty rodzinnej po zmarłej w dniu 04.03.2012 r. matce H. S., poczynając od dnia 21.06.2013 r. na stałe.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu I instancji stanowiły następujące ustalenia i rozważania:

Wnioskodawczyni J. D., urodzona w dniu (...)r., posiada wykształcenie średnie techniczne, z zawodu jest technikiem towaroznawstwa. Nie wykonywała pracy.

W dniu 06.03.2002 r. wnioskodawczyni zgłosiła wniosek o rentę rodzinną po zmarłym w dniu 24.09.1997 r. ojcu W. S. (1). Decyzją z dnia 09.04.2002 r. organ rentowy odmówił prawa do świadczenia z uwagi na brak orzeczonej niezdolności do pracy oraz nieistnienie całkowitej niezdolności do pracy przed (...) rokiem życia. W wyniku wniesionego odwołania Sąd Okręgowy w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 02.11.2004 r. (sygn. akt IV U 1979/02) zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał J. D. prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu od 01.03.2002 r. Na skutek apelacji organu rentowego Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 29.11.2006 r. (sygn. akt III AUa 2778/04) zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Wnioskodawczyni uprawniona była do renty socjalnej od 01.10.2003 r. do 31.07.2014r.

W dniu 21.06.2013 r. wnioskodawczyni złożyła w organie rentowym wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłej w dniu 04.03.2012 r. matce H. S., która była uprawniona do emerytury od dnia 01.01.2006 r.

Wobec zgłoszonego wniosku przeprowadzone zostały badania, w wyniku których orzeczeniem z dnia 10.07.2013 r. lekarz orzecznik ZUS stwierdził, że wnioskodawczyni jest całkowicie trwale niezdolna do pracy od 01.10.2003 r., w związku ze stanem narządu ruchu oraz że całkowita niezdolność do pracy nie istniała przed ukończeniem (...) roku życia, tj. przed (...)r.

Wskutek zgłoszonego sprzeciwu, sprawa została przekazana komisji lekarskiej ZUS, która orzeczeniem z dnia 30.07.2010 r. podtrzymała stanowisko lekarza orzecznika ZUS.

Biegli lekarze specjaliści ortopeda R. U. oraz neurolog M. D. rozpoznali u wnioskodawczyni:

- przewlekły zespół bólowy kręgosłupa na podłożu zmian zwyrodnieniowo-przeciążeniowych przy współistniejącej skoliozie piersiowo-lędźwiowej, leczonej operacyjnie (spondylodezie) ze znacznym ograniczeniem wydolności statyczno-dynamicznej kręgosłupa jako całości,
- przebyty odległy uraz lewej kończyny górnej z ograniczeniem wydolności stawu łokciowego,
- rozsiane zmiany niedokrwienne ośrodkowego układu nerwowego z niedoczulicą lewostronną i dyskretnym niedowładem kończyn lewych.

Wnioskodawczyni od 9 roku życia była leczona ortopedycznie z powodu skoliozy piersiowo-lędźwiowej kręgosłupa. Początkowo leczona zachowawczo w LORO Ś. – stosowano gorsetowanie, a ostatecznie w roku 1981 wykonano zabieg operacyjny spondylodezę metodą BW. Przez następnych kilka miesięcy także stosowano gorset gipsowy. W 1982 r. usunięto gorset, a w roku 1990 usunięto elementy metalowe stabilizujące.

Dostępna analiza dokumentacji sądowo-lekarskiej potwierdza konieczność leczenia istniejącej wady układu narządu ruchu wnioskodawczyni w postaci znacznego skrzywienia kręgosłupa. Było to podstawą decyzji o podjęciu leczenia

operacyjnego – spondylodezy, czyli usztywnienia odcinkowego w części piersiowej kręgosłupa. Wada budowy nie uległa całkowitej korekcji, pozostała deformacja kręgosłupa klatki piersiowej, co obecnie skutkuje przeciążeniem odcinków powyżej i poniżej spondylodezy z przewlekłym zespołem bólowym.

Nadal istnieją zaburzenia statyki układu narządu ruchu, tym bardziej dochodzi do przeciążenia odcinków nieusztywnionych, które przejęły funkcję dynamiczną, co może powodować ich przeciążenie i dolegliwości bólowe (oprócz upośledzenia samej sprawności ruchowej), co znacznie ogranicza możliwość podjęcia jakiegokolwiek zatrudnienia.

Podstawą kolejnych orzeczeń pozostaje schorzenie rozpoznane i leczone u wnioskodawczynie w okresie dzieciństwa i młodości tj. przed (...) rokiem życia.

Wnioskodawczynie z uwagi na stan narządu ruchu jest osobą całkowicie niezdolną do pracy. Niezdolność ta ma charakter trwały. Całkowita niezdolność do pracy wnioskodawczynie powstała przed ukończeniem przez nią (...) roku życia.

Kolejny zespół biegłych lekarzy specjalistów - ortopeda J. B. oraz neurolog J. W. rozpoznał u wnioskodawczynie:

- stan po leczeniu operacyjnym znacznej skoliozy piersiowo-lędźwiowej z ograniczeniem wydolności kręgosłupa w odcinku piersiowo-lędźwiowym i z utrwalonym zespołem bólowym odcinka piersiowo-lędźwiowego,
- stan po przebyłym urazie lewej kończyny górnej z ograniczeniem ruchomości funkcji w zakresie kończyny górnej lewej,
- zaznaczony niedowład kończyn lewych.

J. D. od (...) roku życia choruje na skrzywienie boczne kręgosłupa. Wnioskodawczynie w 1981 r., w wieku (...) lat, przeszła leczenie operacyjne skrzywienia boczego kręgosłupa.

W wieku (...) lat w Ś. przeżyła drugą operację kręgosłupa. Usunięto wówczas pręt usztywniający.

Organ rentowy, po przeprowadzeniu badań, w latach: 1992, 1994 i 1997 ustalał u badanej całkowitą niezdolność do pracy, powstała przed (...) rokiem życia. Niezdolność ta istnieje od dzieciństwa.

Przy ocenie całkowitej niezdolności wnioskodawczynie do pracy do ukończenia (...) roku życia może być brane pod uwagę tylko rozpoznane schorzenie kręgosłupa.

Bardzo znaczne i istotne zmiany w zakresie kręgosłupa piersiowo-lędźwiowego powodowały wyraźne ograniczenia funkcji narządu ruchu, co dawało podstawy do ciągłego leczenia ortopedycznego, w tym operacyjnego, jak też ciągłego leczenia rehabilitacyjnego, uwzględniając istotne ograniczenia funkcji narządu ruchu w wykonywaniu zatrudnienia. Inne schorzenia – stan po urazie i upośledzenie funkcji kończyny górnej lewej, jak też objawy schorzeń na tle naczyniowym potęgują ograniczenie funkcji ustroju.

Orzeczenia lekarzy orzeczników ZUS z lat: 1992, 1994, 1997 oraz z 2011 z adnotacją, że opiniowana raczej nie rokuje poprawy, uzasadniają powyższe stanowisko.

Opinia biegłych z dnia 07.06.2014 r., wydana na potrzeby postępowania w sprawie III AUa 2778/04 jest niespójna, nieprzekonywująca, także w sensie zaprzeczeniu decyzji orzeczniczych ZUS w kilku postępujących po sobie latach, zebranej dokumentacji. Co istotne, w/w biegli w poprzednim postępowaniu w opinii z dnia 16.10.2006 r. sami stwierdzają, że całkowita niezdolność do pracy powstała od 1979 r. Nie można jednak uznać, że ustąpiła ona w 1982 r. Stwierdzenie, że w 1992 r. pojawił się dodatkowo zespół bólowy kręgosłupa, co spowodowało ponowne orzeczenie II grupy jest błędem, gdyż zespół bólowy musiał występować już od dzieciństwa i z tego powodu było prowadzone leczenie. Biegli sądowi w 2006 r. nie ustalili także istotnych ograniczeń funkcji ustroju sprzed lat. Z dokumentacji wnioskodawczynie wynika bowiem, że była ona systematycznie leczona, rehabilitowana, a w konsekwencji odsunięta

od pracy. Schorzenia występują od dzieciństwa i mają charakter zmian postępujących, co wynika z charakteru zmian w zakresie kręgosłupa. Trudno uznać możliwą poprawę w związku z istniejącymi zmianami i możliwością ich wpływu na pozostałe okolice kręgosłupa na poziomach powyżej i poniżej powierzchni stawów kręgow.

Wnioskodawczyni jest osobą trwale całkowicie niezdolną do pracy w ciągłości – obecnie i z powstaniem tej niezdolności przed ukończeniem przez wnioskodawczynię (...) roku życia.

U wnioskodawczyni występuje całkowita niezdolność do pracy w związku ze schorzeniem narządu ruchu, udokumentowanym od (...) roku życia. Na przestrzeni późniejszych lat i podczas obecnych badań biegłych nadal stwierdza się istotną patologię w zakresie funkcji narządu ruchu, przedstawione w badaniach przedmiotowych. Opinie z dnia 07.06.2014 r. i z 26.02.2016 r. zgodne są z wnioskami opinii wydanych przez komisje lekarskie na przestrzeni lat i mają ciągłość w dokumentacji.

Zastrzeżenia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie mają żadnych podstaw do uznania poprawy stanu zdrowia sprzed wielu lat.

Z zaświadczeń lekarskich wynika, że opiniowana leczona była co najmniej od 1976 r. – w poradni LORO w Ś. z powodu tych samych schorzeń, co w przeciągu następnych lat – i do tej pory. Stwierdza to też dokumentacja leczenia rehabilitacyjnego w Ś. z dokładnym udokumentowaniem dolegliwości i leczenia.

Ocena stanu zdrowia wnioskodawczyni dotyczy tych samych schorzeń od dzieciństwa ze skutkami znacznego ograniczenia wydolności ustroju od dzieciństwa.

Z punktu widzenia medycznego istnieją schorzenia kwalifikujące do uznania całkowitej niezdolności do pracy przy ocenie dokumentacji i badania przedmiotowego biegłych z 07.06.2014 r., 26.02.2016 r. Te dolegliwości, ich ciągłość z koniecznością stałego leczenia (także operacyjnego) i rehabilitacyjnego dają podstawy do uznania, że całkowita niezdolność istnieje w ciągłości i powstała u wnioskodawczyni przed ukończeniem (...) roku życia.

Na przestrzeni lat nie obserwuje się istotnej poprawy co do zmiany kwalifikacji całkowitej niezdolności do pracy na częściową niezdolność.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji wydał zaskarżony wyrok uznając, iż odwołanie jest zasadne.

Sąd Okręgowy argumentował, iż w myśl art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2016.887 ze zm.) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Zgodnie z art. 67 ust. 1 cyt. ustawy, do renty rodzinnej uprawnieni są następujący członkowie rodziny spełniający warunki określone w art. 68-71:

- 1) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione;
- 2) przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, z wyłączeniem dzieci przyjętych na wychowanie i utrzymanie w ramach rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka;
- 3) małżonek (wdowa i wdowiec);
- 4) rodzice.

Zgodnie natomiast z art. 68 ust. 1 ustawy, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Przedmiotem niniejszego postępowania, jak podkreślał Sąd I instancji, było ustalenie, czy wnioskodawczyni jest i była całkowicie niezdolna do pracy, w szczególności, czy całkowita niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem przez nią (...) roku życia.

Pozwany bowiem twierdził, w oparciu o orzeczenie komisji lekarskiej ZUS, że wnioskodawczyni jest całkowicie trwale niezdolna do pracy od 01.10.2003 r. ale, że ta całkowita niezdolność do pracy nie powstała przed (...) rokiem życia.

Definicję niezdolności do pracy zawiera art. 12 powołanej ustawy emerytalnej, który stanowi w ust. 1, że niezdolną do pracy w rozumieniu ustawy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu.

Całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy. Częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (art. 12 ust. 2-3).

W myśl art. 13 ust. 1 ustawy emerytalnej, przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnia się:

- 1) stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji;
- 2) możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.

W świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, stwierdzić należało w ocenie Sądu Okręgowego, że wnioskodawczyni jest całkowicie niezdolna do pracy oraz, że ta całkowita niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem przez nią (...) roku życia, tj. przed dniem 18.03.1982 r. i istnieje w ciągłości oraz ma charakter trwały.

Tak o stanie zdrowia wnioskodawczyni – w kontekście jej zdolności do pracy – wypowiedziały się dwa niezależne zespoły powołanych w rozpoznawanej sprawie biegłych sądowych lekarzy neurologów i ortopedów, a więc specjalistów właściwych dla dolegliwości zgłaszanych przez wnioskodawczynię.

Ocena bowiem stanu zdrowia w kontekście zdolności do pracy – wymaga wiadomości specjalnych i z reguły nie jest możliwa do dokonania samodzielnie przez sąd (tak SN w wyroku z 27.10.2005r., I UK 356/04). W tym zakresie Sąd Okręgowy skorzystał z opinii dwóch zespołów biegłych sądowych lekarzy: neurologa M. D. i ortopedy R. U., a także neurologa J. W. i ortopedy J. B., w tym sporządzonych przez biegłych kilku opinii uzupełniających. Nie znajdując podstaw do ich podważenia, Sąd w całości oparł się na jednoznacznych i konsekwentnych ustaleniach wszystkich w/w biegłych.

Powołani w niniejszej sprawie do pierwszego zespołu biegłych sądowych: lekarz neurolog M. D. i lekarz ortopeda R. U. na podstawie badania podmiotowego, przedmiotowego i analizy całości dokumentacji medycznej stwierdzili, że

wnioskodawczyni z uwagi na stan narządu ruchu - rozpoznane schorzenia kręgosłupa – jest osobą całkowicie trwale niezdolną do pracy oraz, że niezdolność ta powstała przed ukończeniem przez wnioskodawczynię(...)roku życia.

Biegli wyjaśnili, że od (...)roku życia odwołująca była leczona ortopedycznie z powodu skoliozy piersiowo-lędźwiowej kręgosłupa. Początkowo było to leczenie zachowawcze (gorsetowanie), a ostatecznie w 1981 r. - w wieku (...) lat - przeszła zabieg operacyjny, po którym także stosowano gorset gipsowy, w 1982 r. usunięto gorset, a w 1990 r. usunięto elementy metalowe stabilizujące. Istniejąca wada układu narządu ruchu w postaci znacznego skrzywienia kręgosłupa była podstawą decyzji o podjęciu leczenia operacyjnego polegającego na usztywnieniu znacznego odcinka kręgosłupa. Nie uzyskano całkowitej korekcji, pozostała deformacja kręgosłupa klatki piersiowej.

Organ rentowy zgłosił zastrzeżenia do zawartego w opinii stanowiska w/w biegłych, odwołując się przede wszystkim do wyników poprzedniego postępowania przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu (sygn. III AUa 2778/04), w szczególności opinii biegłych neurologa i ortopedy z dnia 16.10.2006 r., która stała się podstawą rozstrzygnięcia w tamtej sprawie.

Odnosząc się do zgłoszonych przez organ rentowy zastrzeżeń biegli lekarze neurolog M. D. i ortopeda R. U. w opinii uzupełniającej (k. 52) stanowczo podkreślili, że nie mają żadnych wątpliwości co do tego, iż wnioskodawczyni jest całkowicie niezdolna do pracy, potwierdzając, że podstawą orzeczeń nadal pozostaje schorzenie rozpoznane i leczone u niej w okresie dzieciństwa i młodości, tj. przed (...)rokiem życia.

Biegli stwierdzili, że w dalszym ciągu istnieją zaburzenia statyki układu narządu ruchu, tym bardziej dochodzi do przeciążenia odcinków nieusztywnionych, które przejęły funkcję dynamiczną, co może powodować ich przeciążenie i dolegliwości bólowe, co znacznie ogranicza możliwość podjęcia jakiegokolwiek zatrudnienia.

Pozwany nie zgodził się z opinią biegłych, w tym ich opinią uzupełniającą, ponownie powołując się na ustalenia, które legły u podstaw wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 29.11.2006 r. W ocenie pozwanego opinia biegłych powołanych w obecnej sprawie nie może stanowić podstawy rozstrzygnięcia, gdyż biegli nie wykazali, aby w stanie zdrowia badanej nastąpiło pogorszenie po marcu 2002 r., w szczególności po 16.10.2006 r.

Mając na względzie powyższe zastrzeżenia, Sąd dopuścił dowód z opinii drugiego zespołu biegłych sądowych lekarzy ortopedy i neurologa, wskazując przy tym, aby biegli odnieśli się do wydanej już w sprawie opinii pierwszego zespołu biegłych, nadto opinii biegłych powołanych w sprawie IV U 1979/02 tut. Sądu Okręgowego.

Powołany w sprawie kolejny zespół biegłych sądowych lekarzy: specjalistów neurologa J. W. i ortopedy J. B. potwierdził dotychczasowe rozpoznanie i stwierdził, że przy ocenie całkowitej niezdolności wnioskodawczyni do pracy do ukończenia (...)roku życia może być brane pod uwagę tylko rozpoznane schorzenie kręgosłupa. Biegli w całości przychyliłi się do wniosków wypływających z opinii pierwszego zespołu biegłych, powołanych w niniejszej sprawie – neurologa M. D. i ortopedy R. U., potwierdzając, że wnioskodawczyni jest osobą trwale całkowicie niezdolną do pracy oraz że ta całkowita niezdolność do pracy pozostaje w ciągłości, od czasu jej powstania przed ukończeniem przez wnioskodawczynię (...) roku życia.

Odnosząc się do zarzutów pozwanego, zgłoszonych w pismach z dnia 02.04.2015 r. i 02.07.2015 r., biegli neurolog J. W. i ortopeda J. B., podnieśli, iż opinia biegłych wydana na potrzeby postępowania w sprawie III AUa 2778/04 jest niespójna, nieprzekonywująca, także w sensie zaprzeczeniem decyzji orzeczniczych ZUS w kilku postępujących po sobie latach. Dodatkowo przy tym zauważyli, że ZUS w swoich poprzednich orzeczeniach z 1992 r., z 1994 r., z 1997 r. ustalał u wnioskodawczyni całkowitą niezdolność do pracy powstałą przed(...) r. ż. (istniejącą od dzieciństwa).

Biegli J. W. i J. B. wskazali, że nie ulega żadnej wątpliwości, że bardzo znaczne i istotne zmiany w zakresie kręgosłupa piersiowo-lędźwiowego powodowały wyraźne ograniczenia funkcji narządu ruchu, co dawało podstawy do ciągłego leczenia ortopedycznego, w tym operacyjnego, jak też ciągłego leczenia rehabilitacyjnego, uwzględniając istotne ograniczenia funkcji narządu ruchu w wykonywaniu zatrudnienia. Inne schorzenia – stan po urazie i upośledzenie funkcji kończyny górnej lewej, jak też objawy schorzeń na tle naczyniowym potęgowały ograniczenie funkcji ustroju.

Wskutek kolejnych zastrzeżeń pozwanego organu rentowego, Sąd przeprowadził dowód z opinii uzupełniających.

Po ponownym zapoznaniu się z dokumentacją medyczną, biegli sądowi neurolog J. W. i ortopeda J. B. w swoich trzech opiniach uzupełniających (k. 109, 116, 144 akt sąd.) konsekwentnie podtrzymywali swoje stanowisko. Wskazali dodatkowo, że biegli w opinii z dnia 16.10.2006 r. sami stwierdzili, iż całkowita niezdolność do pracy u wnioskodawczynie istniała od 1979 r. Zdaniem biegłych w niniejszej sprawie - nie można jednak uznać, że ustąpiła ona w 1982 r. W ocenie powołanego w obecnej sprawie zespołu biegłych (zbieżnej z opinią pierwszego zespołu biegłych), stwierdzenie, że w 1992 r. pojawił się dodatkowo zespół bólowy kręgosłupa, co spowodowało ponowne orzekanie II grupy jest błędem, gdyż jak wynika z dokumentacji zespół bólowy występował już od dzieciństwa i z tego powodu było prowadzone leczenie. Biegli sądowi w 2006 r. nie ustalili także istotnych ograniczeń funkcji ustroju sprzed lat. Z dokumentacji wnioskodawczynie wynika bowiem, że była ona systematycznie leczona, rehabilitowana, a w konsekwencji odsunięta od pracy.

W ocenie drugiego zespołu biegłych bez żadnych wątpliwości należy uznać całkowitą niezdolność wnioskodawczynie do pracy obecnie i z powstaniem tej niezdolności przed ukończeniem (...) r. ż. W/w podkreślili, że całkowita niezdolność do pracy istnieje bez przerwy, a w szczególności bez przerwy w latach 2002-2003.

Na potwierdzenie swojego stanowiska wskazali, iż u odwołującej schorzenia występują od dzieciństwa i mają charakter zmian postępujących, co wynika z charakteru zmian w zakresie kręgosłupa. Trudno uznać możliwą poprawę w związku z istniejącymi zmianami i możliwością wpływu tych zmian na pozostałe okolice kręgosłupa na poziomach powyżej i poniżej powierzchni stawów kręgow. W opinii uzupełniającej z dnia 21.02.2017 r. (k. 144 akt sąd.) biegli J. W. i J. B. dodatkowo podnieśli, że u wnioskodawczynie występuje całkowita niezdolność do pracy w związku z ze schorzeniem narządu ruchu, udokumentowanym od (...) roku życia oraz, że na przestrzeni późniejszych lat i podczas obecnych badań nadal stwierdza się istotną patologię w zakresie funkcji narządu ruchu. Odnieśli się przy tym do opinii poprzedniego zespołu biegłych powołanych w niniejszej sprawie – z dnia 07.06.2014 r. i z 26.02.2016 r., stwierdzając, że są one zgodne z wnioskami opinii wydanych przez komisje lekarskie na przestrzeni lat i mają ciągłość w dokumentacji. Zdaniem biegłych na przestrzeni lat nie obserwuje się istotnej poprawy co do zmiany kwalifikacji całkowitej niezdolności do pracy na częściową niezdolność.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Okręgowy przychylił się w całości do powyższych ustaleń biegłych lekarzy sądowych neurologa M. D. i ortopedy R. U., a także neurologa J. W. i ortopedy J. B., w tym opinii uzupełniających w zakresie oceny stanu zdrowia J. D. – w tym spełnienia przesłanki powstania całkowitej niezdolności do pracy przez (...) rokiem życia i istnienia jej w sposób ciągły do chwili obecnej i nadal.

W ocenie Sądu Okręgowego sporządzone w niniejszej sprawie opinie (i ich uzupełnienia) stanowią pełnowartościowy materiał dowodowy. Zostały sporządzone rzetelnie, w oparciu o fachową wiedzę niezależnych zespołów biegłych, po zapoznaniu się przez nich z przedłożoną dokumentacją lekarską i przeprowadzeniu badań odwołującej. Biegli w sposób konkretny przedstawili swoje stanowisko i wyczerpująco je uzasadnili, podając we wnioskach końcowych z czego wynikają ich odmienne od pozwanego stanowiska, odnieśli się do wszystkich istotnych okoliczności. Przeprowadzając bezpośrednie badanie lekarskie mieli okazję do osobistego kontaktu z wnioskodawczynią, oceny przedstawionego przez nią wywiadu. Biegli dysponowali pełną dokumentacją, wszelkimi informacjami umożliwiającymi wydanie trafnej opinii i informacje te w sposób prawidłowy wykorzystali. Wnioski zawarte w ich opiniach są jasne i logiczne, korespondują z zebrany materiał dowodowy. Opinia drugiego zespołu biegłych jest zbieżna w swojej treści z opinią pierwszego zespołu biegłych, zawierają one zgodne wnioski. Opinie uwzględniają wszystkie istotne okoliczności sprawy.

Reasumując, z opinii biegłych z obu zespołów konsekwentnie i jednoznacznie wynika, że wnioskodawczynie jest trwale całkowicie niezdolna do pracy oraz, że ta całkowita niezdolność do pracy istniała w ciągłości, od czasu jej powstania przed ukończeniem przez odwołującą(...) r. ż.

W ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstaw do kwestionowania trafności w/w opinii i ich zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy. Ich treść wskazuje na to, iż spełniają one wszystkie wymagania stawiane tego rodzaju dowodowi. Przedmiotowe badanie lekarskie zostały poprzedzone wywiadem medycznym, w którym odnotowano zgłaszane przez odwołującą dolegliwości zdrowotne, dane co do przebytego leczenia oraz wyniki badań wynikające z przedłożonej dokumentacji lekarskiej.

Zauważyć w tym miejscu należy, iż specyfika oceny dowodu z opinii biegłych wyraża się z tym, że sfera merytoryczna opinii kontrolowana jest przez Sąd, który nie posiada wiadomości specjalnych, tylko w zakresie zgodności z zasadami logicznego myślenia, doświadczenia życiowego i wiedzy powszechnej. Kryteria oceny tego dowodu stanowią również: poziom wiedzy biegłego, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania sformułowanych w nich stanowisk oraz stopień stanowczości wyrażonych w nich ocen (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 25.06.2009 r. V ACa 139/09, wyrok SN z dnia 15.06.1970 r. I CR 224/70).

Sąd Okręgowy dodatkowo zauważył, że niespornym było, że wnioskodawczyni była uprawniona do renty socjalnej od 01.10.2003 r. do 31.07.2014r. Skoro świadczenie to przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem (...) roku życia, to jednocześnie stanowi to potwierdzenie istnienia całkowitej niezdolności do pracy wnioskodawczyni w tym okresie, jak i jej powstania przed (...) r.ż. Tymczasem obejmowało również ten okres, w którym biegli w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu określili tylko częściową niezdolność do pracy.

W świetle całokształtu materiału dowodowego, Sąd nie miał wątpliwości co do prawidłowości opinii biegłych M. D., R. U., J. W. i J. B., wydanych w rozpoznawanej sprawie. Strona pozwana nie podważyła ich trafności, nie złożyła takich merytorycznych zarzutów, które mogłyby zdyskwalifikować zawarte w niej konkluzje.

Odnosząc się do zarzutów pozwanego organu rentowego powołującego się na opinię biegłych, która stała się podstawą orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu (sygn. III AUa 2778/04), zauważyć należy, że jakkolwiek odnosiła się do J. D., to dotyczyła innego roszczenia, innej decyzji. Przedmiotem rozstrzygnięcia w ówczesnej sprawie było ustalenie prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 24.09.1997 r. ojcu wnioskodawczyni, W. S. (1), podczas gdy obecna sprawa dotyczy spełnienia przesłanek w zakresie przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłej w dniu 04.03.2012 r. matce wnioskodawczyni, H. S.. Odwołanie złożone w niniejszej sprawie od decyzji z dnia 11.09.2013 r. nie zatem jest sprawą o to samo roszczenie, które było przedmiotem postępowania w sprawie sygn. IV U 1979/02 (III AUa 2778/04).

Sąd Okręgowy przytoczył stanowisko Sądu Najwyższego, zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 07.10.2014 r. (sygn. akt I UK 52/14), zgodnie z którym prawomocność poprzedniego wyroku nie może oznaczać, że ma on bezterminowo wiążący lub decydujący (przesądający) walor prawny w procesie o inny rodzaj świadczenia rentowego, jakim jest renta rodzinna. W rozpoznawanej przez Sąd Najwyższy sprawie chodziło o zweryfikowanie istnienia stanu całkowitej niezdolności do pracy dla celów potencjalnego przysługiwania prawa do renty rodzinnej, co oznaczało, że okoliczności istotne z punktu widzenia wcześniejszego prawomocnego negatywnego osądu innej sprawy (odwołania od negatywnej decyzji w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy), nie miały charakteru "bezterminowej" prawomocności ani wiążąco przesądzającego waloru prawnego lub dowodowego w innej sprawie o rentę rodzinną. W ocenie Sądu Najwyższego, wyrok może i powinien dotyczyć tylko tego, co w związku z podstawą sporu o inne świadczenie rentowe stanowiło wcześniej przedmiot rozstrzygnięcia (por. art. 366 k.p.c.). Inaczej rzecz ujmując, wcześniejszy negatywny prawomocny osąd sprawy o rentę z tytułu niezdolności do pracy nie zawsze wyklucza ustalenie prawa do renty rodzinnej, gdyby kolejne postępowanie dowodowe ujawniło przesłanki do ustalenia spornego prawa w nowej sprawie o rentę rodzinną. Wcześniejszy prawomocny wyrok negatywnie osądający sprawę o rentę z tytułu niezdolności do pracy nie zawsze stanowi niepodważalną przeszkodę w ustaleniu prawa do innego świadczenia rentowego - renty rodzinnej, uzależnionej od stanu całkowitej niezdolności do pracy, jeżeli skarżący pobiera rentę socjalną, która przysługuje po ustaleniu całkowitej niezdolnej do pracy w dzieciństwie z powodu naruszenia sprawności organizmu przed ukończeniem(...) r. ż.

Sąd Okręgowy w całości podzielił powyższe stanowisko Sądu Najwyższego. W tym stanie rzeczy, w realiach niniejszej sprawy, uznał, że prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 29.11.2006 r. (sygn. akt III AUa 2778/04) nie stanowi prejudykatu w obecnej sprawie.

Za niezasadny uznał także wniosek dowodowy pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu medycyny pracy, uznając dotychczas zgromadzony materiał dowodowy, w postaci opinii zasadniczych oraz opinii uzupełniających obu zespołu biegłych, za wystarczający do rozstrzygnięcia sprawy.

Wnioskowany dowód oznaczałby w istocie, że lekarz z zakresu medycyny pracy miałby dokonać oceny pracy innych lekarzy. Tymczasem o stanie zdrowia, kilkakrotnie, zgodnie, wypowiedzieli się już biegli o specjalnościach właściwych co do zgłaszanych przez wnioskodawczynię schorzeń i dolegliwości – lekarze neurologicy i ortopedzi. Skoro z ich opinii bezsprzecznie wynika, iż odwołująca z uwagi na stan narządu ruchu jest osobą trwale całkowicie niezdolną do pracy w ciągłości, a niezdolność powstała przed ukończeniem przez wnioskodawczynię (...) roku życia, to nie zachodzi potrzeba powołania w sprawie biegłego z zakresu medycyny pracy.

Sąd Okręgowy podzielił przy tym utrwalone w orzecznictwie stanowisko, że potrzeba powołania innego biegłego powinna wynikać z okoliczności sprawy i oceniona jako celowa tylko wtedy, gdy pierwotna opinia budziła istotne i nie dające się usunąć wątpliwości. Odmienne stanowisko oznaczałoby przyjęcie, że należy przeprowadzić dowód z opinii wszystkich możliwych biegłych, aby upewnić się czy niektórzy z nich nie byli tego samego stanowiska co strona (por. T. Ereciński Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego, W-wa 1997, cz. I, s.439).

Opinie biegłych sądowych powołanych w niniejszej sprawie zdaniem Sądu I instancji zostały sporządzone rzetelnie, w oparciu o fachową wiedzę biegłych lekarzy specjalistów, całość dokumentacji medycznej i badania wnioskodawczyni, a ponadto zostały logicznie, jasno i wyczerpująco uzasadnione, są spójne i konsekwentne w kontekście zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego. Zdaniem Sądu Okręgowego, nie wymagają one dalszego uzupełnienia.

Sąd I instancji podkreślił ponadto, iż nie może czynić ustaleń sprzecznych z rzetelnymi opiniami biegłych (por. też wyrok SA w Szczecinie z dnia 16.06.2016 r., sygn. akt III AUa 829/15, wyrok SA w Lublinie z dnia 02.06.2016 r., sygn. akt III AUa 316/16). Sąd nie musi dopuszczać dowodu z dodatkowej opinii biegłych, jeżeli uzna, że ekspertyzy, którymi dysponuje są wystarczające dla wyjaśnienia stanu zdrowia (por. wyrok SN z dnia 17.01.2012 r. sygn. I UK 195/11). Odmienne ocena stanu zdrowia od oceny zawartej w opinii biegłego nie jest podstawą do przeprowadzania dowodu z opinii kolejnych biegłych lekarzy czy ich uzupełniania (por. orzeczenie SN z 15.02.1974 r. II CR 817/73, nie publ., orzeczenie SN z 12.02.1974 r. II CR 5/74, Biul. SN 1974/4/64). Podzielić należy przy tym również stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w orzeczeniu z dnia 19.03.1997 r., iż Sąd nie jest zobowiązany do uwzględniania kolejnych wniosków strony tak długo by udowodniła ona w innej opinii korzystną dla siebie tezę (publ. OSNAP 1998/24/2), ani dążyć do sytuacji, aby opinia biegłego przekonała jednocześnie obie strony.

Mając powyższe na względzie, ponieważ wnioskodawczyni jest osobą całkowicie niezdolną do pracy, nieprzerwanie od czasu powstania tej niezdolności przed(...)r. ż. i niezdolność ta ma charakter trwały, na podstawie powołanych wyżej przepisów oraz art. 47714 § 2 k.p.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku, przyznając prawo do świadczenia od daty złożenia wniosku.

Apelację od tego wyroku w całości złożył pozwany organ rentowy, zarzucając:

I. Naruszenie przepisów postępowania cywilnego, a w szczególności art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c., poprzez wadliwą ocenę dowodów oraz naruszenie granic swobodnej oceny dowodów przez przyjęcie, że odwołująca jest trwale i całkowicie niezdolna do pracy w ciągłości, a niezdolność ta powstała przed ukończeniem(...)roku życia pomimo, że ustalenie to było sprzeczne z opinią biegłych właściwej specjalności dla schorzeń ubezpieczonej, sporządzoną do sprawy III AUa 2778/04, w której wyraźnie wykluczono, aby niezdolność w stopniu całkowitym istniała w ciągłości;

II. Nierozpoznanie istoty sprawy oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. poprzez niezasadne oddalenie wniosku dowodowego organu o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii specjalisty medycyny pracy w sytuacji, gdy co do oceny stanu zdrowia ubezpieczonej, a przede wszystkim oceny stwierdzonych schorzeń przez pryzmat kryteriów orzekania o niezdolności do pracy z art. 12 i 13 ustawy emerytalnej - istniały rozbieżne opinie zespołów biegłych tych samych specjalności, a jedna stanowiła podstawę rozstrzygnięcia o braku uprawnień do renty rodzinnej w prawomocnie zakończonym postępowaniu sądowym III AUa 2778/04;

III. Nierozpoznanie istoty sprawy oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. poprzez niezasadne oddalenie wniosku dowodowego organu o dopuszczenie dowodu z opinii uzupełniających biegłych sądowych neurologa i ortopedy wydających 16 października 2006 r. opinię dla Sądu Apelacyjnego w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w sprawie III AUa 2278/04 - podczas gdy w niniejszym postępowaniu zmierzano do zakwestionowania stanowiska tych biegłych, a jako że ww. opinia stanowiła podstawę dla prawomocnego rozstrzygnięcia - stanowiska tego konkretnego zespołu biegłych mogłoby jedynie pozwolić na wszechstronne wyjaśnienie sprawy;

IV. Naruszenie prawa procesowego, a mianowicie art. 365 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nieprzyjęcie, że w sprawie występuje stan związania prawomocnym rozstrzygnięciem w sprawie III AUa 2778/04, podczas gdy w postępowaniu tym, po przeprowadzeniu wyczerpującego i kompletnego postępowania dowodowego rozstrzygnięto, że u wnioskodawczyni co najmniej do chwili rozstrzygnięcia przez organ o braku uprawnień do renty rodzinnej po zmarłym ojcu - W. S. (1) - nie istniała w ciągłości całkowita niezdolność do pracy w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej - i co do okoliczności tej zaistniał stan związania ustaleniami prawomocnie zakończonego postępowania, co prowadziło do zaistnienia zakazu dowodowego co do wywodzenia okoliczności przeciwnej - Sąd nie respektował stanu związania zarówno co do kwestii dowodowych, jak i co do kwestii istnienia bądź nieistnienia niezdolności, jak również jej ewentualnych stopni co najmniej do chwili wydawania ww. decyzji (bowiem zgodnie z regułami procedowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych prawidłowość decyzji badana była na dzień jej wydania);

V. Naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie z art. 12 i 13 w zw. z art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.) poprzez przyznanie prawa do renty rodzinnej wnioskodawczyni, co do której uprzednio prawomocnie rozstrzygnięto, że nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy w ciągłości przy powstaniu całkowitej niezdolności do ukończenia (...) roku życia.

VI. Naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez nieprawidłową wykładnię art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej oraz art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 982 ze zm.) - poprzez przyjęcie, że przesłanki przyznawania obu świadczeń (renty rodzinnej i renty socjalnej) są tożsame, podczas gdy prawidłowa wykładnia powinna prowadzić do przekonania, że tylko w przypadku renty socjalnej całkowita niezdolność do pracy powstać może w dowolnym momencie, byle tylko istniał jej związek z naruszeniem sprawności organizmu (a nie niezdolnością do pracy) powstałym przed ukończeniem(...) roku życia lub w okresach nauki podczas gdy w przypadku renty rodzinnej, która ma charakter alimentacyjny dla osoby, która traci swojego „żywiciela” - całkowita niezdolność do pracy musi powstać przed (...) rokiem życia lub w okresach nauki i istnieć nieprzerwanie aż do momentu ziszczenia się ryzyka ubezpieczeniowego - śmierci osoby, po której powstaje prawo do renty rodzinnej.

Wskazując na powyższe zarzuty, apelujący wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpatrzenia.

Pełnomocnik apelującej wniósł o oddalenie apelacji i przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna.

Istota sporu w analizowanej sprawie sprowadzała się do rozstrzygnięcia czy zostały spełnione przesłanki niezbędne dla przyznania J. D. prawa do renty rodzinnej po zmarłej (w dniu 04.03.2012 r.) matce H. S..

Na wstępie niniejszych rozważań należy wskazać, że w myśl art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1778) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: do ukończenia 16 lat; do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Zgodnie z art. 12 powołanej ustawy osobą niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Ustawodawca precyzuje, iż całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy, natomiast częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Zgodnie z art. 13 ust. 1 cyt. ustawy przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania, co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnia się: stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji; możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.

Podkreślić należy, iż prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 29 listopada 2006 r. sygn.. akt: III AUa 2778/04 oddalono roszczenie wnioskodawczyni o przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu na podstawie opinii biegłych z 16 października 2006 r. - uznanej przez Sąd za spójną, logiczną, należyście uzasadnioną i przekonującą - opierając się na stwierdzeniu, że **odwołująca jest jedynie częściowo niezdolna do pracy**, a nadto jest częściowo niezdolna do pracy od dzieciństwa, tj. od około 1975 r. ((...) rok życia), od 1979 r. była całkowicie niezdolna do pracy, jednakże po operacji kręgosłupa w 1981 r. i usunięciu gorsetu gipsowego w 1982 r. **stała się ponownie jedynie częściowo niezdolna do pracy**. Ponowna całkowita niezdolność istniała w okresie od 1992 r. do 2002 r., **jednakże nie istniała po marcu 2002 r.**

Sąd odwoławczy zauważa, iż poprzednia sprawa o rentę rodzinną po ojcu odwołującej i sprawa niniejsza, tj. sprawa o rentę rodzinną po zmarłej matce to sprawy o to samo roszczenie – o rentę po zmarłym rodzicu. Strony postępowania są tożsame. Zgodnie z powyżej cytowanymi przepisami odwołująca by uzyskać prawo do renty rodzinnej musiałaby się stać całkowicie niezdolna do pracy do ukończenia nauki w szkole ((...)). Jej niezdolność do pracy w określonym czasie była już badana w postępowaniu o świadczenie rentowe po zmarłym ojcu i jak wskazano powyżej w sprawie prowadzonej pod sygnaturą III AUa 2778/04 w oparciu o opinię biegłych stwierdzono, że odwołująca jest jedynie częściowo niezdolna do pracy.

Zgodnie z art. 366 k.p.c. wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami.

Zgodnie z kolei z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy, organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

W doktrynie przyjęto, że moc wiążąca orzeczenia sądu (art. 365 § 1 k.p.c.) charakteryzuje się dwoma aspektami: pierwszy odnosi się do faktu istnienia orzeczenia, drugi zaś przejawia się w mocy wiążącej jako "określonym walorze prawnym rozstrzygnięcia (osądzenia) zawartego w treści orzeczenia".

Ten drugi walor, doktryna wiąże z prejudycjalnością prawomocnego orzeczenia. O prejudycjalnej naturze prawomocnego wyroku dla innego postępowania można mówić tylko w przypadku, gdy w postępowaniu tym występują te same strony, a ponadto, gdy pomiędzy prawomocnym orzeczeniem oraz toczącą się sprawą zachodzi szczególny związek polegający na tym, że prawomocne orzeczenie oddziałuje na rozstrzygnięcie toczącej się sprawy. Z mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia sądowego wyprowadza się zasadę, że nie jest możliwe dokonanie odmiennej oceny i odmiennego osądzenia tego samego stosunku prawnego, w tych samych okolicznościach faktycznych i prawnych, pomiędzy tymi samymi stronami. Unormowanie zawarte w art. 365 k.p.c. ma gwarantować poszanowanie prawomocnego orzeczenia sądu, regulującego stosunek prawny będący przedmiotem rozstrzygnięcia. Prawomocny wyrok, z punktu widzenia jego prejudycjalnego znaczenia także w innej sprawie, swą mocą powoduje, że nie tylko nie może być zmieniony lub uchylony, ale że nie jest możliwa odmienna ocena i odmienne uregulowanie tego samego stosunku prawnego, w tych samych okolicznościach faktycznych i prawnych, między tymi samymi stronami.

Co do zasady, moc wiążąca wyroku dotyczy związania jego treścią, nie zaś uzasadnieniem, ale na podstawie brzmienia samej tylko sentencji wyroku nie sposób jest zidentyfikować nie tylko stosunku prawnego, z którego wynikało rozstrzygnięcie nim roszczenia, ale także wszystkich charakterystycznych dla niego aspektów, różniących go od innych stosunków tego samego rodzaju. Odwołanie się do samej sentencji wyroku zwykle nie wystarcza zatem do wyznaczenia granic powagi rzeczy osądzonej, jaką należy mu przypisać i z tego samego powodu nie wystarcza też do określenia właściwej mu mocy wiążącej. W charakteryzowaniu obu tych aspektów prawomocności materialnej wyroku należy uwzględnić uzasadnienie wyroku, a jeśli uzasadnienie nie zostało sporządzone, to także dane o żądaniu powoda i stosunku pozwanego do tego żądania, jakie wynikają z akt sprawy dokumentujących przebieg postępowania. Zarówno powaga rzeczy osądzonej, jak i moc wiążąca muszą być bowiem powiązane z przedmiotem rozstrzygnięcia, gdyż odnoszą się do tego, o co strony się spierały i o czym rozstrzygnął sąd. A zatem sąd rozpoznający nową sprawę między tymi samymi stronami zobowiązany jest przyjąć, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak wynika to z wcześniejszego prawomocnego wyroku. Jeżeli kwestia ta pojawia się w kolejnej sprawie, nie podlega ona ponownemu badaniu. Pozytywny skutek rzeczy osądzonej stwarza więc nie tylko zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z wcześniej osądzoną kwestią, ale także zakaz prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 29 listopada 2006 r. sygn.. akt: III AUa 2778/04 mógłby zostać wzruszony gdyby odwołująca w trybie art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wskazała na nowe dowody i nowe okoliczności odnośnie stanu zdrowia w okresie od 1982r. do 30.09.2003r. (kiedy przyznano jej rentę socjalną). Takie dowody nie zostały złożone, zatem niedopuszczalne jest badanie odwołującej na okoliczności które zostały prawomocnie osądzone poprzednim wyrokiem.

Postępowanie cywilne w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych charakteryzuje bowiem się pewną specyfiką, co ma swoje implikacje również w zakresie funkcjonowania instytucji powagi rzeczy osądzonej, nadając tej instytucji szczególny walor, ograniczający jej praktyczne znaczenie. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są bowiem sprawami cywilnymi jedynie w ujęciu formalnym (art. 1 k.p.c.). Trzeba wszak pamiętać, że w sprawach tych postępowanie sądowe nie jest inicjowane przez wniesienie pozwu, lecz przez złożenie odwołania od decyzji organu rentowego. Powszechnie przyjmuje się jednak, iż odwołanie jest surogatem pozwu i jego wniesienie podlega tym samym regułom, co pozew wnoszony w zwykłym postępowaniu procesowym. Co do zasady, wydanie decyzji przez organ rentowy powoduje możliwość wszczęcia postępowania cywilnego, chociażby dotyczyła ona ponownie tego samego świadczenia, które było już przedmiotem sporu w poprzednio toczącym się procesie. Wynika to stąd, że przedmiotem postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest kontrola określonej decyzji. Wydanie przez organ rentowy kolejnej decyzji otwiera drogę do wniesienia odwołania, a więc do wszczęcia nowego postępowania cywilnego (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 24 czerwca 2015 r. III UK 198/14, LEX nr 1790947). W konsekwencji, należy podzielić stanowisko judykatury, zgodnie z którym wydanie przez organ rentowy nowej decyzji, także co do świadczenia będącego przedmiotem wcześniejszej decyzji i postępowania wcześniej zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu, wszczętego w wyniku wniesienia od niej odwołania, uprawnia ubiegającego się o świadczenie do wniesienia kolejnego odwołania do sądu, a wszczęta w ten sposób sprawa cywilna nie jest sprawą o to samo świadczenie w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Podkreślenia wymaga jednak, że prawomocny wyrok rozstrzygający o braku prawa do świadczenia emerytalnego lub rentowego nie jest zatem - co do zasady - przeszkodą do wystąpienia z ponownym wnioskiem o to samo świadczenie. Taki wniosek jest dopuszczalny jednak wówczas, gdy po uprawomocnieniu się wyroku wystąpiły nowe okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń. W takiej sytuacji sprawa tocząca się w wyniku rozpoznania nowego wniosku - wydania nowej decyzji - nie jest sprawą o to samo roszczenie, które było przedmiotem rozstrzygnięcia w sprawie poprzednio zakończonej wydaniem wyroku. Nowe zdarzenia zachodzące po uprawomocnieniu się orzeczenia sądowego mogą bowiem spowodować przekształcenie treści praw i obowiązków stron stosunku ubezpieczenia społecznego, gdyż nie jest wykluczone spełnienie się lub upadek przesłanek materialnoprawnych warunkujących nabycie prawa do konkretnych świadczeń. Podstawową regułą rządzącą tymi stosunkami prawnymi jest właśnie możliwość wzruszenia ustaleń stanowiących podstawę faktyczną prawomocnych orzeczeń sądu, także przez wydanie nowej decyzji organu rentowego. Tak więc zmiana okoliczności, jaka nastąpi po wydaniu prawomocnego orzeczenia sądu ubezpieczeń społecznych, otwiera stronie drogę do ponownego rozpoznania sprawy w postępowaniu cywilnym (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 3 dnia października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 Nr 7, poz. 117, a także wyroki z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86, OSNCP 1987 Nr 12, poz. 212, z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 Nr 19, poz. 734; z dnia 8 lipca 2005 r., I UK 11/05, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 98; z dnia 19 lutego 2007 r., I UK 266/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 79; z dnia 4 grudnia 2007 r., I UK 159/07, LEX nr 863930; 21 maja 2008 r., I UK 370/07, LEX nr 491467; z dnia 13 listopada 2009 r., III UK 48/09, LEX nr 560876; z dnia 19 października 2010 r., II BU 4/10, LEX nr 707411; postanowienie z dnia 7 maja 2009 r., III UK 100/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 24; OSP 2011 Nr 5, poz. 53, z glosą R. Babińskiej-Góreckiej).

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 748 z późn. zm.) zawiera przepisy stanowiące podstawę prawną weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym ex lege stanem uprawnień emerytalno-rentowych ubezpieczonych. Podstawę tę stanowi przepis art. 114, określający tryb ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokości. W doktrynie oraz judykaturze przyjmuje się, że postępowanie w sprawie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości stanowi nadzwyczajną kontynuację postępowania przed organem rentowym w tej samej sprawie wskutek przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia nowych okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które miały wpływ na prawo do określonego świadczenia (R. Babińska: Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, Warszawa 2007; K. Antonów: Ponownie ustalanie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, Przegląd Sądowy 2009 nr 1, s. 59 oraz K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki: Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, Warszawa 2009, a nadto uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 Nr 7, poz. 117 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2000 r., II UKN 41/00, Prokuratura i Prawo 2001 nr 6 - dodatek, poz. 39; z dnia 21 września 2010 r., III UK 94/09, LEX nr 621346 i z dnia 24 marca 2011 r., I UK 317/10, LEX nr 811823). Ponowne ustalenie w trybie przepisu art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zmierza zatem do podważenia decyzji organu rentowego, niezależnie od tego, czy uprawomocniła się ona na skutek upływu terminu odwołania, czy też rozstrzygnięcia sądu. To swoiste "wznowienie postępowania" w takich sprawach w sposób oczywisty ogranicza bowiem prawomocność, czy też niewzruszalność decyzji organu rentowego.

Pozostaje natomiast kwestia pozytywnego (materialnego) skutku rzeczy osądzonej wyrokiem zapadłym między tymi samymi stronami w sprawie o to samo świadczenie emerytalne lub rentowe, nakazujący przyjęcie, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak stwierdzono to w tymże prawomocnym wcześniejszym wyroku.

W doktrynie utrwalone jest stanowisko, iż cecha rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) dotyczy tych orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych, których podstawa nie może ulec zmianie, gdy odwołanie zostało oddalone po stwierdzeniu niewypełnienia warunków prawa do świadczenia wymaganych przed datą wydania wyroku, takich jak np. okres zatrudnienia, czy data powstania niezdolności do pracy. Wzruszenie ustaleń dokonanych takimi prawomocnymi rozstrzygnięciami sądowymi może nastąpić wyłącznie po rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania sądowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98 OSNAPiUS 1999 Nr 21, poz. 702; z dnia 28

maja 2002 r., II UKN 250/01, OSNAPiUS 2002 nr 16 - wkładka, poz. 3 oraz z dnia 18 lutego 2003 r., II UK 139/02, OSNP 2004 Nr 7, poz. 128).

Jeśli zatem w oparciu o zgromadzony materiał dowody, oceniony zgodnie z regułami art. 233 k.p.c., sąd rozpoznający poprzednią sprawę ustalił konkretny stan faktyczny, w odniesieniu do którego dokonał subsumpcji przepisów prawa materialnego stanowiących prawną podstawę rozstrzygnięcia o prawie do świadczenia emerytalnego lub rentowego, to w razie wystąpienia ubezpieczonego z kolejnym wnioskiem o przyznanie tego świadczenia, opartego na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, zachodzi powaga rzeczy osądzonej w jej pozytywnym aspekcie, wykluczając ponownie badanie tej samej kwestii.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy wskazać należy, że gdyby sprawa poprzednia (o rentę rodzinną po zmarłym ojcu) i niniejsza (o rentę rodzinną po zmarłej matce) były inne rodzajowo np. pierwsza sprawa toczyłaby się o rentę z tytułu niezdolności do pracy, a druga o rentę rodzinną, byłaby możliwość badania ponownie odwołującej w niniejszej sprawie na okoliczności dotyczące stanu jej zdrowia. W analizowanej sprawie mamy tymczasem do czynienia z dwiema sprawami jednorodzajowymi o rentę rodzinną. Innymi słowy, przedmiot tych spraw jest tożsamy. Bez znaczenia jest natomiast to, że we wcześniejszej sprawie renta była dochodzona po innym z rodziców.

W wyroku z dnia 7 października 2014r., sygn. akt I UK 52/14 Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż wcześniejszy prawomocny wyrok negatywnie osądzający sprawę o rentę z tytułu niezdolności do pracy nie zawsze stanowi niepodważalną przeszkodę w ustaleniu prawa do innego świadczenia rentowego - renty rodzinnej, uzależnionej od stanu całkowitej niezdolności do pracy, jeżeli skarżący pobiera rentę socjalną, która przysługuje po ustaleniu całkowitej niezdolnej do pracy w dzieciństwie z powodu naruszenia sprawności organizmu przed ukończeniem 18. roku życia (art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 982). W stanie faktycznym analizowanym przez Sąd Najwyższy sprawy były jednak inne rodzajowo tj. pierwsza sprawa o rentę z tytułu niezdolności do pracy, a druga o rentę rodzinną. Wymieniany w uzasadnieniu wyroku w zakresie rozważania zaistnienia stanu związania wyrok Sądu Najwyższego dotyczył zatem zupełnie odmiennego stanu faktycznego i nie powinien stanowić punktu odniesienia dla okoliczności niniejszej sprawy.

Warto w tym miejscu także wskazać na wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 3 czerwca 2015 r., III AUa 103/15, przywołany przez apelującego, gdzie stwierdzono, że z uwagi na występowanie przez wnioskodawczynię z wnioskiem o przyznanie renty rodzinnej raz po zmarłej matce, a w drugim przypadku po zmarłym ojcu - co każdorazowo wymagało odrębnej oceny statusu ubezpieczeniowego każdego z rodziców pod kątem warunków z art 65 ust 1 u.e.r.f.u.s., to jednak moc wiążąca orzeczenia (art 365 § 1 k.p.c.) w zakresie przesłanek dotyczących samej wnioskodawczynie winna skutkować odstąpieniem od badania tych kwestii w aktualnym postępowaniu rentowym.

Sąd Apelacyjny wskazuje także, iż słusznie organ rentowy podnosił, iż całkowita niezdolność do pracy w przypadku art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej istnieć musi w ciągłości. Biorąc natomiast pod uwagę fakt, że z opinii biegłych sporządzonej do sprawy III AUa 1778/04 wynika, że krótkie okresy całkowitej niezdolności do pracy były przedzielone okresami częściowej niezdolności - która dawała możliwość zarobkowania - w przypadku wnioskodawczynie nie zaistniały przesłanki, które stanowią ratio legis regulacji art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej. Co prawda wnioskodawczynie składając wnioski o rentę rodzinną - uprawniona była do własnych świadczeń - renty socjalnej. Słusznie apelujący jednak zwrócił uwagę na odmiennność tych świadczeń. Wolą ustawodawcy wprowadzono w przypadku tych dwóch z pozoru podobnie uwarunkowanych świadczeń - istotne rozróżnienie w zakresie przesłanki całkowitej niezdolności do pracy. W tym miejscu odwołać się również należy do reguł wykładni systemowej i wskazać należy, że w ramach ubezpieczeń społecznych ustawodawca przewidział wiele rodzajów świadczeń, które służyć mają zabezpieczeniu bytu socjalnego osób niezdolnych do pracy - na podstawie analizy porównawczej wszystkich tych świadczeń (czy to zasiłków chorobowych, świadczeń rehabilitacyjnych, czy różnego rodzaju do rent, których przyznanie uzależnione jest od istnienia niezdolności do pracy) konstatować należy, że przesłanki przyznania tych świadczeń zasadniczo nie pokrywają się - co zgodne jest również z wykładnikami prawidłowego konstruowania przepisów prawa wynikającymi z cytowanego wyżej rozporządzenia - a co za tym idzie, gdyby uznać, że art. 68 ust. 1

pkt 3 nie zakłada, że całkowita niezdolność do pracy istnieć musi w ciągłości - doprowadziłyby to nieprawidłowego ustawodawczego zrównania renty rodzinnej z tego przepisu z prawem do renty socjalnej - pomimo, że przesłanka ich nabycia związana z niezdolnością do pracy została uregulowana literalnie zupełnie odmiennie.

W tym stanie rzeczy wobec niespełnienia przesłanek niezbędnych do nabycia renty rodzinnej przez odwołującą po zmarłej (w dniu 04.03.2012 r.) matce H. S., zaskarżony wyrok należało zmienić i oddalić odwołanie (pkt.1).

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego zawarte w punkcie 2 wyroku znajduje swoje uzasadnienie w treści § 16 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2016.1714).

SSA Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Dorota Goss-Kokot	SSA Jolanta Cierpiał
--------------------------------	-----------------------	----------------------